

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์

“อตถกิริยา --- การกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์”

อตถกิริยา อ่านตามภาษาบาลีว่า อัด - ละ - กิ - ริ - ยา มาจากคำว่า อตถ (ประโยชน์) กับคำว่า กิริยา (การกระทำ) รวมกันเป็น อตถกิริยา แปลว่า การกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มุ่งหมายถึงความเป็นผู้เห็นประโยชน์ของการได้สะสมความดี อันเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น ในขณะที่กระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ประโยชน์ตนย่อมเจริญ คือกุศลธรรมของตนย่อมเจริญ ซึ่งเป็นธรรมฝ่ายดีที่เกิดขึ้นทำกิจหน้าที่ ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ไม่มีตัวตน ข้อความในปรมัตถทีปนี อรรถกถา ขุททกนิกาย จริยาปิฎก แสดงถึงตัวอย่างของการกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้

“เมื่อควรทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ อันสมควร (แก่ฐานะ) ของตน แก่สัตว์ทั้งหลาย ก็เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้าน ถึงความเป็นสหาย (คือ เป็นมิตรพร้อมที่จะช่วยเหลือ) อนึ่ง เมื่อทุกข์ มีความเจ็บป่วย เป็นต้น เกิดขึ้นแก่สัตว์ทั้งหลาย ก็เป็นผู้จัดการช่วยเหลือตามสมควร. เมื่อสัตว์ทั้งหลายตกอยู่ในความเสื่อม มีความเสื่อมจากญาติและสมบัติ เป็นต้น ก็ช่วยบรรเทาความเศร้าโศก เป็นผู้ตั้งอยู่ในสภาพที่จะช่วยเหลือผู้คนที่ควรชมโดยอุทฺธม เพื่อให้พ้นจากอกุศลแล้วตั้งอยู่ในกุศล”

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เป็นคำสอนที่น่าอัศจรรย์ เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้ที่มีโอกาสได้ฟังได้ศึกษาอย่างแท้จริง เป็นคำสอนของบุคคลผู้ที่ทรงบำเพ็ญพระบารมีมาตลอดระยะเวลาสี่อสงไขยแสนกัป ซึ่งเป็นระยะเวลานานมาก เพื่อที่จะทรงตรัสรู้ธรรมตามความเป็นจริง และไม่ใช่เพียงเพื่อตรัสรู้เฉพาะเพียงเพื่อพระองค์เท่านั้น แต่ทรงมีพระมหากรุณาที่จะทรงแสดงพระธรรมเกื้อกูลให้สัตว์โลกได้เข้าใจพระธรรมตามพระองค์ด้วย พระธรรม ทุกๆ คำ ที่พระองค์ทรงแสดง ซ้ำๆ บ่อยๆ เมืองๆ ก็เพื่อให้ได้เข้าใจในสิ่งที่ยังไม่เข้าใจ

เมื่อกล่าวถึงกุศลหรือความดีอันเป็นสภาพธรรมที่ควรสะสมควรอบรมในชีวิตประจำวัน เพราะเหตุว่าถ้าไม่สะสมกุศล ไม่เห็นโทษของอกุศล ไม่เห็นคุณค่าของความดีแล้ว ก็จะเป็นโอกาสแห่งการเกิดขึ้นของอกุศล พอกพูนสะสมหมักหมมยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่า มีความดีหลายประเภทที่เจริญได้โดยไม่ยาก ถ้าเห็นประโยชน์จริงๆ ถึงแม้ว่าไม่มีทรัพย์สินเงินทองหรือสิ่งของใดๆ เลย ก็ยังสามารถที่จะเจริญกุศลได้ อย่างเช่นการประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ไม่นิ่งดูตาย ไม่เห็นแก่ตัว ดูเหมือนเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ไม่ยาก แต่ว่าในวันหนึ่งๆ ถ้าอกุศลจิตเกิดก็กระทำไม่ได้ บางคนอาจจะเห็นว่า การชวนช่วยเหลือบุคคลอื่นเป็นสิ่งที่ดี รู้ว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่ในขณะที่ควรจะทำ กลับไม่ทำ ที่เป็นเช่นนี้เพราะขณะนั้นอกุศลธรรมเกิดขึ้นครอบงำจิตใจ ทำให้ไม่น้อมไปที่จะช่วยเหลือผู้อื่นได้

ตามความเป็นจริงแล้วไม่ว่าจะเป็นกิจใหญ่น้อยประการใดก็ตาม ควรที่จะช่วยเหลือบุคคลอื่นเท่าที่จะเป็นไปได้ แต่ถ้าไม่ช่วยเหลือ ก็ควรที่จะได้พิจารณาว่า ที่ไม่กระทำในขณะนั้น เพราะอะไร? ก็เพราะอกุศลธรรมเกิดขึ้นทำให้เป็นคนเกียจคร้านที่จะกระทำกุศล เพราะฉะนั้น คนขยัน โดยเฉพาะขยันที่จะช่วยเหลือบุคคลอื่น ก็กระทำไปด้วยกุศล แต่คนที่ไม่กระทำการที่ควรทำ ไม่สงเคราะห์ช่วยเหลือใครเลย ในขณะนั้นถ้าสติไม่เกิดขึ้น จะไม่รู้เลยว่า อกุศลธรรมเกิดขึ้นครอบงำ ทำให้เป็นผู้ที่เห็นแก่ตัว มีความสำคัญในตน ลืมคิดถึงบุคคลอื่น แม้แต่การที่ชวนช่วยช่วยเหลือบุคคลต่างๆ เหล่านั้น ก็ไม่เห็นหรืออาจจะเข้าใจผิดคิดว่า ไม่เป็นการสมควรที่จะช่วยเหลือคนอื่น อกุศลธรรมทั้งหลายเป็นธรรมที่ตั้งจิตไว้ผิดจริงๆ ส่วนกุศลธรรมทั้งหลายเป็นธรรมที่ตั้งจิตไว้ชอบ โดยที่ไม่มีสัตว์ บุคคล ตัวตนเลย ขณะที่สงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น กุศลธรรมเกิดขึ้น ตั้งจิตไว้ชอบ คือช่วยเหลือคนอื่น ทำในสิ่งที่ควรทำ แต่ถ้ามานะ หรือความสำคัญตนเกิดขึ้น ก็ตั้งจิตไว้ผิด คือไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องกระทำกิจอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อบุคคลอื่น นั่นอกุศลธรรมเกิดขึ้นตั้งจิตไว้ผิด ไม่ได้ตั้งจิตไว้ชอบเลย แต่ถ้าเป็นกุศลธรรมแล้วก็ตั้งจิตไว้ถูกจริงๆ ไม่ว่ากับใคร ช่วยเหลือเสมอกันหมด ไม่ได้กระทำด้วยความหวังผลตอบแทนทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น ก็จะเห็นได้ว่าที่เห็นว่าเป็นบุคคลนั้น บุคคลนี้ ที่มีความประพฤติเป็นไปแตกต่างกัน แม้ที่จริงแล้ว ก็คือสภาพธรรมแต่ละลักษณะซึ่งสะสมมาเป็นปัจจัยทำให้ขณะนั้นสภาพของจิตเป็นอย่างไร ถ้าสะสมอกุศลธรรมมาก ก็ตั้งจิตคือปรุงแต่งจิตในขณะนั้นให้เกิดขึ้นเป็นไปในทางอกุศล ถ้าสะสมกุศลธรรมมาก กุศลธรรมทั้งหลายก็เป็นปัจจัยปรุงแต่งให้จิตนั้นเกิดขึ้นเป็นไปในทางกุศล

การประพฤตินั้นที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นที่ประเสริฐที่สุดนั้น คือการเกื้อกูลให้ผู้อื่นเห็นโทษของอกุศล เกื้อกูลให้เห็นคุณของกุศล แล้วให้ออกจากอกุศล ให้ตั้งอยู่ในกุศล กล่าวคือเกื้อกูลผู้ที่ไม่มิจฉาทิให้ตั้งมั่นอยู่ในศรัทธา, เกื้อกูลผู้ไม่มีศีล ให้ตั้งมั่นอยู่ในศีล, เกื้อกูลผู้ตระหนี่ ให้ตั้งมั่นอยู่ในการให้, เกื้อกูลผู้ไม่มีปัญญา ให้ตั้งมั่นอยู่ในปัญญา เป็นต้น การกระทำดังกล่าวนี้ เป็นการกระทำประโยชน์ต่อผู้อื่นอย่างสูงสุด

ดังนั้นจึงเข้าใจได้ว่าพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไม่ได้สอนให้บุคคลเป็นผู้เกียจคร้าน เพราะเหตุว่าผู้ที่เกียจคร้านจะไม่ทำความดี จะไม่สงเคราะห์ช่วยเหลือบุคคลอื่นเลย จะไม่ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ แต่พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เป็นการเกื้อกูลให้บุคคลทั้งหลายเจริญกุศลทุกประการ แม้แต่การที่จะเป็นผู้ที่ขยันในการที่จะช่วยเหลือสงเคราะห์บุคคลอื่น ซึ่งเป็นการที่จะขัดเกลาละคลายกิเลสของตนเองด้วย เพราะเหตุว่ากิเลสมีมาก ถ้ากุศลจิตไม่เกิด ไม่กระทำ ไม่ปฏิบัติหน้าที่ของกุศลโดยลักษณะหนึ่งลักษณะใด ก็เป็นการเพิ่มพูนอกุศลแล้ว เพราะฉะนั้น อกุศลก็ต้องมีมาก ถ้าเป็นผู้ที่เกียจคร้านในการที่จะเจริญกุศลทุกประการ พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง จึงเป็นเครื่องอุปการะเกื้อกูลต่อความเจริญขึ้นของกุศลธรรม ขัดเกลากิเลสของแต่ละบุคคลอย่างแท้จริง ไม่มีคำสอนแม้แต่บทเดียวที่จะส่งเสริมให้เกิดอกุศลเลยแม้เพียงเล็กน้อย ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้ที่มีโอกาสได้ฟัง ได้ศึกษาและน้อมประพฤติปฏิบัติตามอย่างแท้จริง